

паэты планеты

Райнэр Марыя Рыльке

Выбраная лірыка

*Пераклад з нямецкай
Васіля Сёмухі*

Мінск
Выдавец Зміцер Колас
2016

УДК 821.112.2-1
ББК 84(4Авс)-5
Р95

Серыя заснаваная ў 2016 годзе.

Рэдкалегія серыі:

Л. Баршчэўскі, Зм. Колас, В. Сёмуха,
А. Хадановіч, Г. Янкута

Пераклад зроблены з выдання:

Rilke, R. M. *Werke in drei Bänden*. Bde. 1 und 2: Gedichte.
Insel-Verlag Anton Kippenberg, Leipzig, 1978.

На вокладцы:

*Кнут Одэ,
Партрэт Райнэра Марыя Рыльке, 1897.*

ISBN 978-985-7164-07-3

©Сёмуха В. С., пераклад на беларускую мову, 2016.
©Дызайн серыі. Русецкі М. І., 2016.
©Афармленне. Выдавец Зміцер Колас, 2016.

Народны напеў

Volksweise

Сэрцам тужу,
слухаю і знемагаю:
песня багемскага краю
томіць душу.

Чуецца мне
голас дзіцячы на полі –
ён не змаўкае ніколі,
нават у сне.

Дзе б ты ні меў
потым прытулак на свеце –
вечна ўспамінам звінецьме
гэты напеў.

3 «КНИГІ ГАДЗІН»
(AUS: «STUNDEN-BUCH»)

(Da neigt sich die Stunde...)

ГАДЗІ́НА плыве, і кранае мяне
удару метал, яе чысціня:
аж розум трымціць. Прападае сумнеў –
ці ўхаплю я пластыку дня.

Падгледжаны рух не канае ў нівеч,
станаўленне трывае ў спакайнаце.
Сталее мой зрок, абраную рэч
нявестаю кожны ўспрымае, вядзе.

Мне ўсё – не малое, і ўсё ж любасна мне,
на залатой аснове вялікім пішу
і ўзношу як веліч, – а каму ж расхіне
твор мной створаную душу?

(Ich lebe mein Leben...)

ПРАЖЫВАЮ жыццё ў змагальных чынах,
над іхняй рэчавасцю лячу.

Бадай, апошняга не закончу, магчыма,
а паспрабаваць хачу.

Вакол Бога лунаю, – старыя вежы вакол, –
тысячагоддзі як узляцеў,
а так і не ведаю: бура я ці сакол,
а ці вялікасны спеў.

(Ich habe viele Brüder in Sutanen...)

БРАТОЎ багата ў кляштарных сутанах
на поўдні у мяне, дзе лаўр цвіце,
мадоннаў пішуць чалавечна, беззаганна,
і часта мару я пра юных Тыцыянаў, –
праз палкую душу іх Бог ідзе.

А да сваёй душы душа зусім не горне:
мой Бог – ён цёмны, ён – нібы тканіна
з карэньчыкаў, што п'юць маўкліва нетру.
А сам расту я з цеплыні Ягонай
не знаючы нічога, бо мае галіны
падсподам спяць і хіляцца ад ветру.

(Wir dürfen dich nicht eigenmächtig malen...)

МАЛЮЕМ мы цябе не адмыслова;
зара, паўсталая са змроку, – ты.
Старой палітры фарбы нам аснова,
штрыхі і прамяні старыя – мова,
якой цябе замоўчаць мог святы.

Будуем вобразы табе на сценах;
вакол цябе ўжо тысячы муроў.
Цябе хаваюць рукі летуценна,
а сэрца запрашае ў плоць і ў кроў.

(Ich liebe meines Wesens Dunkelstunden...)

ЛЮБЛЮ ў сабе я шары час, нібыта
чытаю даўнія лісты; глыбока
ў мінуласць даўнюю сягае вока,
дзе буднасць сённяшняга дня пражыта,
нібы легенда, што даўно знябыта.
Адгуль мне веданне, што я жыву
ў бясчасавасці іншага абшару.
І ўзношу, быццам дрэва, галаву,
якое над маёй магілай церпіць кару,
за хлапчукову спраўджаную мару
(а навакол яго – цяпло карэння),
за страчаную песню летуцення.

(Du, Nachbar Gott...)

КАЛІ ў паўночны час несамахоць,
не чуючы твайго дыхання, Божа,
цябе я моцным стукатам трывожу,
я знаю – ты адзін, Гасподзь.

Адным-адзін – і анікога, каб,
калі ўначы ты мацаеш рукою,
мог паслужыцца кубачкам з вадою.
Дай знак – і я прыйду, твой раб.

Між намі толькі тонкая сцяна,
і тое з выпадку; а быць магло:
адзін твой крык, ці мой – і ўжо яна
абрушваецца ў тло –
і ані пошум, ані звон.

Бо складзена з тваіх ікон.
І ўсе яны перад табою, як імёны.
І, калі ўспыхвае ўва мне святло,
якім мая глыбіннасць спазнае
цябе самога і твае іконы, –

у глянцы рдзеючы прыцьмёным,
тады дранцвеюць помыслы мае
без бацькаўшчыны і тваёй аслоны.

(Wenn es nur einmal so ganz stille wäre...)

КАЛІ Б хоць раз было мне так памысна,
калі б і выпадак, і тое, што прыблізна,
знямелі, і суседаў смех каб хоць,
і пошум думак, што ў мазгу раяцца,
не заважалі так чувацца...

Тады б я мог тысячакроць
прадумаць думкі па іх край
і мець цябе (на шырыню усмешкі хай)
і раздарыць жыццю цябе
на шчырыню падзякі.

(Ich lebe grad, da das Jahrhundert geht...)

ІДЗЕ стагоддзе, з ім хачу я жыць
і чуць, як вешчыя дрыжаць лісты:
мой ліст пісалі Бог, і я, і ты,
і ён яшчэ на вышыні дрыжыць.

Адчуй жа глянец новае старонкі,
на ёй яшчэ павінна ўсё паўстаць.

Тут сілы ціхія на ўзлёце толькі,
панура самі на сябе глядзяць.

(Der blasse Abelknabe spricht...)

Бледны хлопчык Авель кажа:

НЕ Я, а мне мой брат узычыў дар,
а што, – не бачыў я, не сніў.

Бо ён святло мне засланіў.

Ён адсланіў мой твар
тварам сваім.

Цяпер ён адзін зусім.

Я веру: жыццё ў ім перамагло.

Бо ніхто яму ліха не прычыніў.

Усе ходзім шляхам маім,
усіх спасцігла ягонае зло,
усе нікчэмняцца перад ім.

Я веру, мой вялікі брат жыве тут,
як вялікі суд.

Думала ноч пра мяне;
пра яго – не.

(Du, Dunkelheit, aus der ich stamme...)

Ты, цемра, што мяне радзіла,
чаруеш больш мяне, чым сіла
агню, што акаляе
свет, наўкруг якога ззяе
няведамаму колу сфераў,
дзе вас ніхто не знаў і знаць не знае.

Але прымае цемра ўсё вакол:
агонь і вобразы, мяне, жывёл,
і ўчэпіста трымае
людской уладнасці хімеру.—
вакол мяне віруе ў гэты час.
А я ж у ночы веру.

(Ich glaube an Alles noch nie Gesagte...)

Я ВЕРУ ў Ня-сказанае-ніколі.
Хачу чысціні пачуццяў свабоду даць.
Хай выявіцца ўва мне міжволі,
чаго не рашыўся ніхто жадаць.

Божа, даруй, калі дзёрзкага нагаварыў.
Толькі гэтым сказаць я табе хацеў:
мая лепшая сіла хай будзе – парыў,
каб я не вагаўся, не гневаўся, – утвары,
за гэта якраз ты любімы ў дзяцей.

І гэтым патокам, і гэтым сутокам,
раскрыліўшы рукі, у мора нырнуць,
і з новым жаданнем назад павярнуць,
каб звеставаць, прыняўшы цябе глыбока,
і не звярнуць.

І гэта гардзея, і хай будзе ад гардуна
малітва мая, а не ад зла,
сур'езная і адна
перад хмарнасцю твайго чала.

(Ich bin auf der Welt zu allein...)

Я НА СВЕЦЕ занадта адзін і ўсё ж адзін не даволі,
мой свет,

каб святліць лёт гадзін.

Я на свеце занадта малы і ўсё ж не даволі, мой свет,
каб перад табою плыў,

як цёмна-разумны прадмет.

Я хачу сваёй волі і хачу сваёй воляю весці
дарогу да дзей;

і хачу ў ціхай долі, недзе ў запаволеным часе,
калі нешта ідзе,

быць сярод тых, веда даліся каму, –
альбо аднаму.

Заўсёды хачу ў тваім вобразе жыць,
не старэць і сляпым не быць;

каб у цяжка-хісткім вобразе ўтрымацца,
я хачу развінацца.

Не хачу ніколі згінацца,

бо ілжа ў сагнутасці і ў паклонах,

хачу стаць у ісціне перад табой,

хачу сябе ўбачыць, як на іконах
вобраз далёкі твой

і блізкі, і любы,

як слова, што розум мой кліча,
як дзённы мой кубак,
як мамы святое аблічча,
як карабель,
што пранёс мяне
праз смяротныя буры і згубы.

(Wir bauen an dir mit zitternden Händen...)

РУКАМІ дрыготкімі ўзводзім цябе, наш бог.
Грувасцім атам на атам.
Але хто б завяршыць нашу працу змог,
храм нашых спратаў.

Што ёсць Рым?
Распадзецца ўшчэнт.
Што ёсць свет?
Ён распадзецца,
перш чым вежа на храме ўзнясецца,
перш чым з міляў мазаічных шкла
заззяе праменне твайго чала.

Але часам у сне
прастора твая прымае мяне,
сузіраю наскрозь яе,
ад пачатку, ад глыбіні
да залатых купалоў.

Бачу: сіла промыслу і маіх слоў
апошні штрых дадае –
хараства прамяні.

(Mein Leben ist nicht diese steile Stunde...)

ЖЫЦЦЁ маё не ў рэштках часу тоне,
калі даводзіцца спяшацца мне.

Я дрэва перад заднікамі, на фоне
яго я, быццам рот, які пры сконе
ўсіх вуснаў зачынаецца раней.

Я – паміж тонамі імгненне тое,
прамежак раз'яднальнага спакою,
а Смерць над ім – тон найвышэйшы ёсць.

І ў цёмным інтэрвале тым абое
зміраюцца.

Бы ў песні прыгажосць.

(Ich finde dich in allen diesen Dingen...)

ВА ЎСІМ знаходжу я цябе, шматлікі, –
у рэчах добрых тых, якім я брат:
у рэчах буйных ты вялікі,
малы – схаваны ў сутнасці зярнят.

Дзівосная гульня сіл паднябесся,
з якімі ў рэчах ты усюды й спрэс:
вось, карань ты, камлём угору пнешся,
і ў верхавіне, вось, ужо ўваскрэс.

(Sieh, Gott, es kommt ein Neuer...)

ГЛЯНЬ, Божа, да цябе ідзе і гэты,
што ўчора быў яшчэ хлапчо; кабеты
яму сагнулі рукі так, што іхні згін
ужо крыху павабны для жанчын.
Бо правая рука да левае ахвоча,
ці то яна абараніцца хоча,
ці то каб ім лічыцца ўжо рукамі.

Яшчэ учора лоб ягоны быў – як камень
у ручаі, адшліфаваны днямі,
што бо ўспрымаецца як хвалі намі
пакліканыя несці вобразы нябёсаў, –
ім там вісець наканавана лёсам;
а тут
на іх гісторыя зямная цісне,
і кропелька на ёй не надта суд.
Прасторы творыць новы вобраз-цуд.

Да гэтага святла святлом была
хіба што цемра; ў гэтым мігу
ты не пачнеш ніколі кнігу.

(Du bist so groß, dass ich schon nicht mehr bin...)

ТАКІ вялікі ты, што я – як счэз
перад табой, каля і за табою.
Ты цёмны. Я ж са светласцю сваёю
наўскрай твайго цямна губляю сэнс.
Як хваля, ты плавеш магутнай воляй,
і тонуць дні у ёй наўсцяж і спрэс.

І толькі жарсць мая – не тло,
яна перад табой вышэй анёлаў:
чужая, бляклая, збавёна-квола
табе падставіла сваё крыло.

Ён больш не хоча лётаць у нічым,
а міма каб плылі ў сусвет планеты,
ён светы ведае, ён іх злічыў.
І хоча крыламі твой вобраз светлы
акрыць і ў твар зацьмёны зноў і зноў
углядвацца: у сівізне брывоў
праклёну ці не выявіць прыкметы.

(So viele Engeln suchen dich im Lichte...)

АНҖЛЫ ў пошуках цябе – а хоць бы
знайсці і вывучыць у бляску золкім,
ды лбамі натыкаюцца на зоркі,
ні з бляску не здабыўшы, ані з поцьмы.
О, лепш наадварот, лепш – адыходзьма,
і з далечы здабудзем вопыт горкі.

Ты сам быў толькі госцем залатым.
Ва ўгоду часу толькі, які клікаў
цябе у мармуры сваіх малітваў,
яўляўся ты царом камет і гукаў,
у ззянні гонару, ў вянку святым.

Вярнуўся ты, бо твой расплыўся час.

А цёмны рот, якім мяне выхукваў,
і рукі – аднае ж прыроды ў нас.

(Da ward auch die zur Frucht Erweckte...)

ВОСЬ і яе, саспелую для плоду,
красу нясмелую, без роду-зводу,
любоўю караную выбраў Бог.
Квет неразгаданы знутры, спадсподу,
ў якім ёсць тысячы шляхоў-дарог.

Яе лунаннем шчодра адарылі,
і ў ёй прадвызначанае расло;
і ўсё жыццё служэнскае Марыі
па-царску цудам велічным было.
І, як святочны перазвон царкоўны,
ва ўсе дамы яе жыццё ўвайшло;
і дзеўчанё, чый свет наіву поўны,
сусвету неспазнаны плод дало,
і споўненага Тым Адным улоння
хапіла тысячам на ўсе гады,
каб асвяціць усё, спрадвек да сёння,
як вінаграднік вечно малады.

(Ich kann nicht glauben, dass der kleine Tod...)

Я НЕ ПАВЕРУ, што малая смерць,
якой цераз плячо мы зазіраем,
вялікі клопат нам, не, не паверыць.

Не думаю – праз смерць турботу мець;
яшчэ жывём у часе, стацца маем:
і кроў даўжэй, дужэй за ружаў квецць.

Мой мозг глыбейшы за дасціпны жарт
і гульні ў страх,
мой мозг яшчэ не спрах.

Я – свет, я – гарт,
з якога выйшаў ён.

Так і манах
блукае коламі па ўсёй зямлі;
і страшна – раптам вернецца калі,
не ведаеш: а ці той самы ён,
ці два, ці сто, ці тысяча, мільён?
І пазнаеш руку – чужая косць
і гола-блізкая, уся,
вось, вось:
нібыта вылезла з свайго рыззя.

(Was wirst du tun, Gott, wenn ich sterbe?..)

ШТО зробіш, Божа, як што я загіну?
Я кубак твой, – а што, як дам шчарбіну?
Я трунак твой – заброснею, застыну?
Тваё адзенне я – яго я скіну;
са мною страціш сэнс ты, Госпадзе.

Не ацалее дом святы твой, дзе
вітаны словам цёплым ты і шчасным,
абутак – я абутак твой атласны, –
з тваіх ног, стомай змораных, спадзе.

І доўгі плашч цябе не ахіне.
Ласкавы позірк твой, які шчакою
я чую, і нібы пушынак рою,
яму даю апекавацца мною,
шукацьме марна; з зольнаю зарою
між скал чужых сканае без мяне.

Што зробіш, Божа? Страшна мне з віною.

(Du bist der raunende Verrußte...)

Ты, пашаптанец закарэлы,
у запечках усякіх спіш.
Прыходзяць з часам веды, Ты ж –
няведнік цёмны, ты ж – няўмелы,
адзін у вечнасці стаіш.

Ты толькі просьбіт падуладны,
што сэнсу рэчаў фальш дае.
Ты – толькі гук у спеве зладным,
што, нібы падгалосак зграбны,
да моцнай долі прыстае.

На больш цябе і не стае.

Цябе не цешаць рызы-шаты,
багацці несці – не твой крыж,
ашчаднік сціплы, не для платы,
нібы мужык той барадаты,
адзін у вечнасці стаіш.

(Alle, die ihre Hände regen...)

УСЕ, хто рухае рукамі, –
не ў часе бедных гараджан;
усе, што ціхенька змаўкалі,
і што сябе ў тым месцы клалі,
у безназоўнасці, як камень, –
малітва дня, мой талісман,
пяшчотна, рупна запісалі:

У сутнасці ёсць толькі модлы,
такая святасць нашых рук,
што твораць тое, што прасілі;
ці малявалі, ці касілі,
а ўжо ў сабе мы ўсё насілі –
хто Бога, хто інтэрас подлы.

Час – у шматстайнасці спалук.
Мы часта чуем час на варце –
і творым створанае ўжо,
мы знаем: валам рубяжоў
абнёс нас Бог, за ім мы ў гарце,
за ім – як жыліны ў базальце,
у Божай цвёрдасці душой.

(Der Name ist uns wie ein Licht...)

ІМЯ, назоў нам – як святло
прыліплае навек да цела.
І апусціўся твар мой, і было
мне як перад судом, – пайшло
пагудак шмат пра тое зло,
што важкім і злавесным тлом
на свеце і на мне вісела б.

Мяне ж дастаў ты спакваля
з астрожнага мне часу, і
аспрэчыў я твой чын пасля:
цяпер у цемрыве тваім
і шлях ідзе твой, і зямля.

Мяне ты маеш, а каго, –
не знаеш сам, бо з усяго
мяне застаўся змрок: ідзе
і клопаты табе вядзе.
Ты чуеш рук маіх цяпло, –
цячэ ў цябе па барадзе.

(Dein allererstes Wort war: Licht...)

СКАЗАЎ ты першы раз: Святло –
і стаўся час. Маўчаў ты доўга.
Другім быў чалавек, і многа...
(і многа змроку ў ім і злога)
і зноў у промысле чало.

Не дай, каб трэцяе было.

Прашу начамі: будзь той немы,
які і ў жэстах ясны мне,
якога дух турбуе ў сне,
каб суму ўсю маўчанья, гневу
пісаў на лбах, як на сцяне.

Будзь сховішчам ад злосці чорнай,
што невымоўнае звяла.
А ноч жа і ў раі была:
будзь пільны вартавы з трубою,
каб мовілі: труба гула.

(So ist mein Tagwerk...)

ТАКІ плён працы, на якім
мой цень нарос, як шалупінне.

І я – нібы ліства галін,
малюся і малюю – ў гліне,
і ёсць нядзеля, і ў даліне
я – радасны Ерусалім.

Я горад Божы, – Бог-спадар
мною прамаўляе сотняй знакаў;
ўва мне Давідава падзяка
ўжо адгучала, зорным смакам
я наталяўся ў змроку арф.

Мае ўсе вуліцы на ўзлёце,
а я забыты у народзе, –
і ўсё: для велічы ў нашчадкаў,
Каго ў сабе я толькі маю,
таго і духам адчуваю,
ў сабе самотнасць пашыраю
з пачаткаў тых і да пачаткаў.

(Und Gott befiehlt mir, dass ich schriebe...)

І БОГ загадває, каб я пісаў:

Царам – на долю люты гнеў.

Ён – як анёл перад каханнем;
без гэтага мастка не стане
дарогі ў час ніякай мне.

І Бог загадває, каб маляваў:

Мой час – мой найглыбейшы боль.

І я паклаў на шалі болю
стыгматы, ад якіх скуголю,
жанчын, якім заўжды мірволю,
і шалы, смерць маю, сваволю,
якім я нібыта кароль.

І Бог загадває, каб будаваў:

Бо я над часам валадар.

Табе ж я толькі самаўпраўны
тваёй самоты ўдзельнік, твар,
брыво і вока, што цікаўна
цераз плячо заглядвае маё
у вечнасць з вечнасці сваёй.

(Es tauchten tausend Theologen...)

У НОЧ імя твайго нырнулі,
бадай што, процьмы святароў.
Дзяўчатак юных, іх сяброў
ты абудзіў, яны памкнулі
свой пал табе, ты іх збароў.

З тваіх даўжэзных анфіладаў
усе паэты, песняры;
ад іх сугуччаў і руладаў
аж парахманелі цары.

Ты – час вячэрняе пяшчоты,
шчадроты ўсім даеш свае,
шукаеш дар у цемры рота,
і кожны, думуючы, што ты
знайшоў, табе хвалу пяе.

На сотнях арфаў цябе ў свеце
уносяць з моўчы незямной.
І твой стары спрадвечны вецер
усіх і кожнага прывеціць
павевам святасці тваёй.

(Da trat ich als ein Pilger ein...)

І Я ўвайшоў як пілігрым
і быў пакутнікам у ім,
адчуўшы на чале сваім
цябе, о камень.

Мінорай сямісвечнай я
абставіў змрок твайго быцця
і ў кожным вобразе тваім
угледзеў знак радзімы я.

Стаяў я каля жабракоў,
худых, панылых і пустых,
і з іх паклонаў зноў і зноў
я разумеў, што вецер ты.
І ўбачыў мужыка, які
у барадзе, як Ёахім, –
з таго, з якой пакорай нёс
ён на сабе свой горкі лёс,
убачыў я цябе такім
адкрытым, шчырым і у ім.

Ты часу бег даеш,
а што табе дае бязмеж?
свой сэнс? і меру мер?
Мужык твой сэнс бярэ, увысь
яго шпураляе, як калісь,
так і цяпер.

(Ich war bei den ältesten Mönchen...)

Я БЫЎ у старых чарнарызнікаў, у мастакоў,
міфатворцаў,
што спакойна пісалі паданні і крэслілі руны славы.
І вось бачу цябе маім зрокам з вятрамі, з лясамі,
дазорцам
на краі хрысціянскай явы, –
о краіна, ты без прагалу.

Хачу цябе распавесці, хачу сузіраць, апісаць, – хто ты,
не вохрай, не золатам, толькі чарнілам
з яблынь і лозаў;
і перлам і я не магу цябе прывязаць да лістоты,
і ў карціне дрыготлівай, што прыдумаў мой мозак,
ты праз быццё тваё прадзіраўся б
сляпы і цвярозы.

Я толькі хачу ў табе рэчы акрэсліць
мякка і сціпла,
я толькі хачу каралёў спамянуць
жывых і пагіблых,
адкуль яны, хто яны, ў літары ўкласці іх бітвы,
іх лепты.

Бо ты ёсць – зямля. І табе ўсе часы і эпохі – як леты,
ты думаеш пра недалёкае, як пра далёкае
ў часу плыні,
ці навучылі глыбока ўрабляць і абнасьваць
лепей,
адчуваеш сябе толькі злёжку кранутым
падамі тымі,
і не чуеш ні сейбітаў, ні жняцоў над сабой
у час гэты.

(Dass ich nicht war vor einer Weile...)

ШТО я не быў тут за хвіліну,
ты ведаеш? І кажаш – не.
Я адчуваю, што жыцця не кіну,
і час мяне не абміне.

Я больш чым проста сон у сне.
А што патрэбу мае ў флёры,
яно як дзень, як гук у моры,
яно ў руках тваіх чужое,
свабоды прагне той, якое
дамогшыся, здаюць сябе пакоры.

Таму табе на долю морак,
і праз пусты святла паморак
гісторыя сусвету ўстала
з каменя зыркага, са скалаў.
Каму йшчэ трэба гэтакіх аскалаў?
Зноў масу даць галодным масам?–
каменне вызвалена часам,
і каб жа хто каменнем быў пабіты...

(Ich bin derselbe noch, der kniete...)

Я ТОЙ, паслужлівы твой послух,
хто ў модлах гасіць свой парыў, –
лявіт, стваральнік спраў узнёслых,
хто сам сабой цябе стварыў.

Я – голас ціхае каморы,
глухі да марнасці людской,
ты – хваля ўспененая ў моры
усаабдымнасці. Я – твой.

Няма ж нічога. Зрэдку ледзь
з вады ўздымаюцца атолы
ды, як маўчанне, слабкі, кволы
ўзлёт скрыпак, немья анёлы
і той, няўзрушлівы, як цвердзь,
заступнік рэчы і живёлы,
што ўсім дае жыццё і смерць.

Ці ж ты – Усё, а я – Часціна,
што вечна скардзіцца павінна
і выстаўляць свой горкі плач?
Бадай што, я – Усё, Прычына,
а ты – Часціна, мой Слухач.
Няўжо ўспрымаеш ты з-за мура
яшчэ чыесьці галасы?
Кіпенне буры? Я ж ёсць бура! –
табе шумяць мае лясы.

Ці голас песенькі самотны
мяне даслухаць не дае –
і песня ж – я, адзін, гаротны,
паслухай споведзь-жаль яе.

Я той, хто завідна ў адчаі
заве цябе – адкрыцца мне,
а прыйдзе ноч і затачае
мяне ў маёй глухой турме,
дзе я, адкінуты нябога,
адзін у цемрадзі нары,
дзе рэчы побыту людскога
стаяць, нібы манастыры,
што сталі мне замест астрога.
Тут мне якраз патрэбен ты,
двайнік пакут маіх святы,
спагаднік болю і нядолі –
як хлеб, патрэбен мне тады.
Не бачыш, Божа, ты ніколі,
што ўсе паслушнікі твае,
старцы, дзяўчаткі і малыя,
калі ім волі не стае,
не спяць, бяспраўныя, нямыя,
як вязні ў камеры апошняй,
то ходзяць тупа, то ляжаць,
іх рукі вялыя дрыжаць,
як ганчакі перад пагоняй, –
так смерць жывою сілай б'е.

А перад імі трупы, ямы,
былое явай паўстае,
ды знакі веснік падае
у чорнай мантыі ля брамы,
хоць ноч яшчэ ўздыхае глуха,
яшчэ не чуе золку вуха,
яшчэ і певень не пяе.

Ноч – дом вялікі. І дарма
той вязень б'ецца, як сляпы:
за мурам зноў такі ж каморы,
і сутарэнні, і скляпы,
тупыя ходы, калідоры –
а брамы ў свет нідзе няма.

І кожная ж такая ноч:
жывуць у ёй, не зводзяць воч,
цябе шукаючы, мой Бог, – іх процьма.
Старцоў ты чуеш тых, якія,
у цемры торкаючы кіем,
сыходзяць з лесвіц чорных залаў –
яны відушчыя і ўпоцьмах?..
Ці чуеш горыч іхніх псальмаў?
Павінен, мусіш чуць, як іх калені
таўкуць бясчулае каменне,
бо плачуць жа, бо плачуць...

Цябе шукаю. Іх не бачу. Міма
усе яны усе праходзяць за дзвярыма.

Каго павінен клікаць я, таго,
хто цёмны і начней за ноч, яго,
Адзінага Чувальца, аднаго,
хто не баіцца без святла ў цямне,
яшчэ не спешчанага ў бляску. Мне
вядома, што спрадвек, знябыт-калі
ён разам з дрэвамі расце з зямлі,
таму што, ціха ўліўшыся у змрок,
духмянасцю апушчаны ў мой зрок,
з зямлі ўздымаецца,
з зямлі.

(Und doch, obwohl ein jeder von sich strebt...)

І ўСЁ-ТАКІ, хоць кожны мкнецца сам з сябе,
нібы з турмы, якая мне і гне, –
якое гэта дзіва, што здаецца мне:
жыццё жывецца, ўсё ў жыцці жыве.

А хто жыве? Прадмет ці рэч з прыроды,
што быццам рад нясыграных мелодый
на струнах арфы стынуць нанач, мруць?
Ці гэта вецер, што з-над водаў вее,
ці гэта вецце ў рух-няруху кволым,
ці гэта ўзімку голыя алеі,
ці гэта кветкі, калі водар ткуць?
Ці гэта ў бегу цёплыя жывёлы,
ці гэта ў лёце птушкі так жывуць?

А можа, ты адзін жывеш, мой светлы Божа?

(In diesem Dorfe steht das letzte Haus...)

АПОШНІ дом ускрай сяла, наўзбоч,
самотны, як нямала што зямное.

Ідзе дарога праз сяльцо малое
і паглыбляецца паволі ў ноч.

Сяльцо малое – толькі пераход
між светамі, цераспалоссе,
сцяжына міма хатак, а не шлях.

І многія, што йдуць за далягляд,
магчыма, паўміраюць у дарозе.

(Nachtwächter ist der Wahnsinn...)

НАЧНЫ ахоўца ёсць «вар'яцтва»,
бо не спіць.

Яму гадзіна – смех, яму смяяцца
з начных гадзін не забаліць –
ці то ідзе гадзіннік ці стаіць,
ці б'е тры ночы, а ці дваццаць...

Ён носіць на руцэ даліну Марса,
і як дрыжыць, па ўскрайку рога б'е,
бо затрубіць не можа, бо не ўдасца
і песні выпяваць свае,
якія ён ва ўсіх дамах пяе.

Дзіцятка кожнае дабранач мае
і сніць, што ён, вар'ят, над ім чувае.
Сабакі ж рвуцца, рвуцца з ланцугоў,
заходзяць у дамы, у кожны спрат,
дрыжаць і шчэрацца, каб той вар'ят,
крыў Божа, не вярнуўся зноў.

(Du bist das Kloster...)

ТЫ манастыр, як шнар з прадаўніх пораў:
дзiesiąткі храмаў, цэркваў і сабораў,
капліц, бажніц; і кожная з апалаў,
з кавалачкаў бурштыну змуравана.
На кожнай рэчы з манастырскіх залаў
ляжаць з тваіх сугуччаў строфы псальмаў,
і адчыняецца ў магутнасць брама.

Манашкі ў келлях-сотах святы й будні
жывуць і моляцца, чарніцы-сёстры.
Падыдзе часам з ведзярцом да студні,
другая – нерухомы сімвал хросны,
а тая – ў вечаровым сонцы шклее,
йдучы маўкліва-статна па алеі.

А большасці не ўбачыце часцей:
яны ў маўклінасці каменнай скрынкі,
нібы ў грудзях у захварэлай скрыпкі
мелодыя, якая найчысцей...

Наўкола ж цэркваў, быццам цені мніхаў,
язміну дрэўцы жухляць кволы цвет,
пад імі мары смерці: ціха-ціха,
як камяні, прашэптваюць пра свет,
Пра свет, якога больш няма, пра свет,
хоць ён гарыць вакол агнём пажарным,

апануты ў нікчэмнасць і ў дзень марны,
пацешна-хітры прывідны тандэт.

Ён прамінуў: бо ты ёсць гэты свет.

Цячэ ён, як гульня святла і ценяў,
над безудзельным часам год у год;
табе ж, паэту, вечару і сненням
яны адкрытыя, іх цёмны спод
ёсць сутнасці жывое плод.

(Die Könige der Welt sind alt...)

СТАРЭЮЦЬ каралі зямлі
і спадчыны не пакідаюць.
Сыны падлеткамі ўміраюць,
а з іх дачок сілком здзіраюць
кароны цноты круцялі.

Каронам тым ліхая смерць,
бо іх звядзе на грошы смердзь,
укіне ў полымя плавільні,
бо волі іх службыць павінны,
але не ўшчасцяцца іх чыны.

Металу нудна у манеце
хадзіць разменаю па свеце,
жыццём марнуючыся будным.
Ён прагне з фабрык, з кас туды –
вярнуцца у запаснік рудны
і ў ім замкнуцца назаўжды.

(Alles wird wieder groß sein...)

УСЁ зноў будзе велічным, былінным,
і рэкі хвалістыя, і раўніны,
багаты сад, а плот залішнім стане,
і пацякуць у вольныя даліны
на шчодры хлеб рупліўцы-пасяляне.

Не будзе цэркваў, дзе трымаюць Бога,
як вязня ў ланцугах астрога,
расчулена аплакваюць, блюзнераць
нібы з параненага ў клетцы звера;
гасцінна стрэне прыхадняў і вера
у чысціню ахвярнасцяў людскіх
ва ўчынках нашых, у тваіх, маіх.

Ні з тагасвеццем марнае гульні,
а толькі палкае спазнанне смерці;
служыць зямному вучымся мы ў свеце,
каб потым годна развітацца з ім.

(Auch du wirst groß sein...)

І ТЫ вялікі будзеш. Нават большы,
чым той, што мусіць жыць і гаварыць
з табой. Больш незвычайны і харошы,
старэйшы патрыярх, старым-стары.

Цябе адчуюць: бо плыве духмянасць
з тваіх прысутна збліжаных садоў;
як хвораму з прадметаў мілых радасць,
так людзям з любасці плыве любоў.

Збіраюць бо людзей у гурт не модлы.
Цябе не будзе ў лучнасці; бо хто
праз радасць да цябе прыйшоў, той годны,
таму не трэба кліканы натоўп:
ён і ў самоце будзе ўсюдыісны,
сабраны і адкінуты, ў тузе
і ў радасці, маленькі і вялізны,
як хата і дзяржава, як усе.

(Du Gott, ich möchte viele Pilger sein...)

ТЫ Бог, хачу паломнікамі быць,
каб доўгім цугам да цябе ісці,
каб каліўцам цябе на свеце быць:
ты сад з прысадамі – мне ў ім цвісці.
Калі іду, як я іду, адзін, –
заўважыць хто? што йду я да цябе?
Хто ўзрушыцца? Каго мой сціплы чын
наверне да цябе?

І што ж цяпер?
– смяюцца ўсе. І рады я, што йду,
як я іду, адным-адзін;
у тых пакепнікаў не на віду.

(Ein Pilgermorgen...)

РАЗВІДНЕЛА. З цвярдзючых ложкаў, дзе
нібы атрутай зваленыя, спалі,
паломнікі пад першы звон усталі
чыніць малітву раннюю на дзень, –
і сонца шле ім першы свой прамень.

Сівыя аксакалы ў доўгіх шатах,
прачнулiся з-пад коўдраў дзеці, ўсталі
маўклівыя жанчыны у халатах;
з Тыфліса і Ташкента хрысціян
з манерамі і духам мусульман
калодзеж кліча; прыгаршчы, як шалі,
працягваюць пад жыўнасны струмень,
што, як душа, ўліваецца ў іх грудзі.

Схіліўшы твар да жмені, п'юць і студзяць,
расхрыстаўшы рукою левай сэрца,
і туляць, гладзяць жменяй, аж здаецца,
што гэта твар халодны плача і
свой боль пералівае ў ручаі.

І гэты боль знатоўпіўся каля,
з вачыма вялымі, і спакваля
не разбярэш ні ў чыне іх, ні ў стане:
манахі разамлелыя, купцы,
ў дастатку абазнанья, сляпцы,

дзяўчаткі ў клопаце альбо ж сяляне,
ці спрытнавокіх злодзеяў гурма,
ці ў нетрах шалу блудныя вар'яты,
усе ўжалобленыя тут – княжаты,
ад лішкаў вольныя, другіх няма.
Як мудрацы, што многае спасціглі,
выбранцы-вандраванцы па пустыні,
дзе Бог карміў іх зверыной чужой;
самотнікі з юдольнае раўніны,
абветраныя скварнаю смугой, –
адна ў іх жарсць і страх адзін над імі
цудоўна іх над буднасцю падыме.
Па-за будзённасцю ўсіх іх чакала,
і ўкленчаных і ўзнесеных з зямлі,
завоблачнасць аргана і харала;
пратэсы, што ў нябыце знемаглі,
бо доўга тайнасць іх запабягала.

Цяпер яны лунаюць на дамах.

І многія ўстаюць, глядзяць на дах,
які паломнікам дае прытулак;
бо вось якраз адтуль прыйшоў манах, –
сутана мятая, жыллом прапах,
патлаты, бледны, на абліччы прах,
ахвяра дэманаў усіх агулам.

Паклон аддаў, як напал паламаўся,
і напалам асеў у польны пыл,

які на вуснах у яго застыў,
цяпер, бы крык, які на выгляд здаўся,
як жэст ягоных рук, – такі ён быў.

Упаў – і ўстаў, і выпадак забыў.

Ён узляцеў, нібы на лёгкіх крылах,
і аж адчуў, як доля адарыла
вялікім шчасцем птушкай стацца.
І на худых сваіх руках павіс,
нібы марыянетка, касабока,
паверыўшы, што на імгненне вока
сапраўды здолеў птушкаю падняцца
і зведаць верх, і зведаць дольны ніз,
які пад ім раскінуўся далёка.
І з лёгкім подзівам раптоўна ўгледзеў
сябе на неўласцівым месцы, недзе
на дне марскім, на глыбіні пакут.
І плаваў бы, як рыбка, там і тут
праз тоўшчы водаў, серабрыстай рыбай
праз водарасці, між каралаў, рыфаў,
дзе струмяні марскія блёстка, гладка
расчэсвае, як грабянцом, русалка.
На сушу выйшаў, быў у жаніхах
у мёртвае, каб не трывожыў страх,
што незаручанаю маладая
адыдзе на палі святыя рая.

І ён пайшоў за ёю мерным крокам,

танцуючы вакол яе шырока,
а рукі цела абдымалі вокал.
Прыслухаўся: нібыта нехта трэці
гульнію прыняў ціхутка; змеціў,
што ў гэты танец нібыта знарок...
Тады пазнаў: маліўся сам да скону,
бо гэта той, які забраў карону,
якую да яго насіў прарок.
Ён наш, каго штодня мы ўсе благалі,
мы жнём, каго пасеялі і жалі,
і вось вяртаемся дамоў з сярпамі,
нібы мелодыя у наш танок.
І ён схіліўся нізка-нізка ўніз.

Але стары, здалося, быў заснёны,
здавалася, на вейках сон павіс.

І ён схіліўся ў глыбіню, альснёны,
аж затрымцеў наскрозь, увесь сагнёны.
Але стары нічога не спасціг.

За валасы тады схапіўся мніх,
біў аб зямлю сябе, біў батагом.
Стары стаяў, не бачачы яго.

У рукі ўзяў сябе стары паломнік,
як тое ў рукі меч бяруць, і сек,
і сек сябе, як кат-галавасек,
і ў прорву ўбіў сябе – не помніў,
але стары не падымаў павек.

Садраў манах адзежу, як кару,
і ўкленчыўшы, падаў яе старому.

І вось: прыйшоў. І, як дзіцю малому,
пяшчотна кажа: верыш ты дабру?
Ці ведаеш мяне? Той ведаў. Як хлапчо,
як скрыпка, лёг старому на плячо.

(Jetzt reifen schon die roten Berberitzen...

ЧЫРВОНЫ барбарыс даспеў, ірдзее,
на летасхіле астраў жухне пах,
і хто цяпер багацця не дасяг,
хваробу той ужо разбагацее.

Не бачыць з-пад апушчаных павек,
якія звонку вобразы, карціны,
і ён, чакаючы начной гадзіны,
каб поначы узвысіцца над імі: –
прапашчы ён, лядашчы чалавек.

Наперадзе нічога, дзень пусты,
усё ілжэ яму, чаго так прагне,
і нават ты, Гасподзь. Бы камень, ты,
які штодня яго ў прадонне цягне.

(In tiefen Nächten grab ich dich, du Schatz...)

Я ВЫКАПАЎ цябе, мой скарб, з цямна.
Багацці ўсе, якія бачыў я, –
галеча, жалю вартая мана,
краса падмененая, нічыя.

Але далёкі шлях туды вядзе,
па ім ужо даўно ніхто не йдзе.
О, ты самотнік мой, адным-адзін,
ты сэрца клічаш на няскоры чын.

І акрываўленыя ад тых скарбаў
узношу рукі ўгору я цяпер,
як дрэва, галінуюся да сфер,
сугучных ранам, і з прасторы, з фарбаў,
жыццёвасць п'ю рукамі, быццам ты
распаўся ў нецярплівасці і ў руху
і ўпаў з далёкіх зорак, з цемнаты,
як дождж вясновы, на зямную скруху.

(Mach mich zum Wächter deiner Weiten...)

ДАЙ вартаваць твае прасторы,
дай слухаць камень, адкрыў зрок,
на неабсягі твае ў моры,
каб іх самотнасцю прамок;
дазволь і рэкі-непакоры
суправаджаць мне крыкам спорым
з'абапал дня у самы змрок.

Пашлі мяне ў твае краі пустыя,
дзе дзьмуць далёкія вятры,
дзе, быццам шаты нежывыя,
вакол жыцця манастыры.
Там быць хацеў бы пілігрымам
і не адслонены дзвярыма
ад іх абрысаў, галасоў,
ісці дарогай за старымі
і аднавіць яе назоў.

(Denn, Herr, die großen Städte sind...)

ГАСПОДЗЬ мой, спруты-гарады
ў распусце згубнай зжывацелі,
смыляць каростаю на целе,
і ані ўцехі, ні надзеі; –
мінаюць дні, бягуць гады.

Жывуць там людзі цяжка, спакваля,
у норах камяніц усё ім збрыдла, –
там плодзяцца і пасвяцца, як быдла,
і нават ведаць стала ім нязвыкла,
што ўсцяж бадзёра дыхае зямля.

Растуць на падваконні квола дзеткі
у нетрах цьмы, без пробліску святла,
хоць клічуць іх на волю вецер, кветкі,
прасторы дзён і шчасце; а дзятва
марнее ў нэндзы спрахлага жытла.

Гібеюць там дзяўчаты занядбана,
з маленства шчасця прагнучы дарма,
замкнёныя ў сабе, змаўкаюць рана,
бо шчасця летуценнага няма.

І працякаюць там у сутарэннях
няспраўджанага мацярынства дні
і ночы доўгія ў пустых маленнях,
гады непамыслотнай калатні.

I ў цемры ложки іх чакаюць,
і ўсё бліжэй, бліжэй апошні крок,
і доўга так, бы ў ланцугах, канаюць
і адыходзяць, як жабрачкі, ў змрок.

(O Herr, gib jedem seinen eignen Tod...)

МОЙ БОГ, да кожнага прыходзь і сцвердзі
яго ў жыцці, у тым жыцці, дзе ёсць
Любоў. І Сэнс. І Боль. І слодыч Смерці.

(Ich will ihn preisen...)

ЯМУ хвала. З сурмою перад войскам
пайду хвалу крычаць. Як кроў, яна
шумецьме па-за край марскіх усплёскаў,
салодкім слова будзе, вабным мозгу,
але не затлумляцьме без віна.

І красавіцкімі начамі, ўвесну,
калі нямногіх надзіць мой начлег,
у гуках струн сваіх і я ўваскрэсну,
я закрусу ў іх, запозненую песню
спяю, як на лісцінках позні снег.

Бо голас мой абапал рос, аплотам
і пахам, крыкам стаў; усіх наўкол
хачу далёкім высвеціць яснотам,
і іншымі павінны быць маім самотам
і твар, і святасць, і анёл.

Зрабі: хай будуць галасы са мною,
рассып мяне і ў гарады, і ў страх.
Я з імі гнеў вячысты супакою,
табе з майго гучання ложа ўстрою
на месцы, дзе табе прывольна ў снах.

(Die großen Städte sind nicht wahr...)

У ГАРАДАХ вялікіх фальш; ашука
дзяцей, жывёл, гадоў, начэй і дзён;
ілгуць яны маўчаннем, маняць шумам
і ўсім, у чым здаровы сэнс відзён.

Нічога ад шырокіх спраўных дзеяў,
што рухаюць жыццё вакол цябе,
у іх няма. Ты ветрыкам павеяў
на вуліцы, дзе шмат сваіх надзеяў,
і шум бязладны ў тлумішчы радзее,
і раздражнёнасцю душу скрабе.

І шырыцца на ложка і алеі...

(Dann sah ich auch Paläste...)

Я ЎГЛЕДЗЕЎ: зноў красуюцца палаты,
як безгалосых птушак чарада,
што пер'ем вычвараецца стракатым.
Багатых – процьма, і мацнее іх арда,
ды ўжо цяпер багаты – не багаты.

Яны не водзяць за сабой плямёны
качэўнікаў наўсцяж раўнін зялёных,
як тыя, што калісьці да кашары
плылі з авечкамі, як небам хмары,
кашарай ноч была; тады над станам
у цемры покліч пастушыны глух,
і над прыціхлым, сонным караванам
як быццам нараджаўся новы дух, –
і цьміліся ад вечара да рана
гарбы вярблюдаў, нібы гор ланцуг.

Яшчэ дзён дзесяць па-над месцам тым
стаяў дух быдла і кастрышчаў дым
застыла цёплы, цяжкі ветру пах.
Бы на вяселлі ў доме жаніха,
ўсю ноч віно цуркоча, – у дайніцы
так цуркаталі малаком асліцы.

Яны – не шэйх той качавое смердзі,
што на лямцовых посцілках начуе:

у трантах сам, а на кабыле збруя
уся ў рубінах, срэбры, ўся у медзі.

Яны – не князь, што дарагі метал
пагардзіў; ён не пахне, бач, ён – гразь;
бо найвышэй цаніў на свеце князь
не бляск, а пах: міндаль, мускат, сандал.

Яны – не ўсходні белы цар-шахрай,
тыран, усімі хвалены без меры,
які, расхрыстана благае ў веры,
цалуючы царкоўных рызаў край,
наперад добра знаючы, што дзверы
яму навек зачыненыя ў рай.

Не суднаўласнікі яны, якія
палотны бралі ў мастакоў крутых,
каб вобразы жыццёвых мар і тыя
зацьміліся перад раскошай іх,
яны загортвалі, нібы ў лісты,
сталіцы ў полы строяў залатых,
трымцелі толькі скроні іх сівыя...

Вось то багатыры! З вялікай хоці
жыццё сабой звялі да мітусні.
Але мінаюцца багацця дні,
і мы не просім нам вярнуць даброці,
але хоць беднасць беднаму вярні.

(Sie sind es nicht...)

БО ён бязвольны, свет яго не кліча,
бо не-багач ён толькі, не-бядняк.
Усе яны без лісця, без аблічча,
накрэслены на кожным страху знак.

Бруд гарадоў на іх наліп усякі,
на іх ахлам'я, гразі камякі,
няслава ў іх, як чумныя баракі,
іх выкінулі прэч, як чарапкі,
як падду, як шкілеты, смецце, шлакі,
як каляндар залеташні які,
чый час у вечнасць незваротна сцёк;
і ўсё ж калі б зямлі на тое сіла, –
яна надзела б іх, як ружавы вянок,
і на сабе за талісман насіла.

І ўсё ж яны чысцейшыя за камень,
як звер сляпы яны, як новы госьць,
наіўныя, Твае душой, рукамі,
і хочуць Аднаго яны вякі-вякамі:
на беднасць права мець, якое ёсць.

А беднасць ёсць вялікі свечач з глыбіні...

(Du bist der Arme...)

ГАЛЕТНІК беспрытульны ты і ўбогі,
як камень без гнязда, без месца ты,
як пракажоны йдзеш наўзбоч дарогі,
з трашчоткаю мінаеш гарады.

Ты – нібы золкі продзімень з паўночы,
скалелы выпладзень нягод людскіх,
каму агораны рызман сірочы –
замена мантый самых дарагіх.

Ты – плод слабенькі ў лоне, трапяткі.
Ён ледзьве дыхае, калі ў прычыне
ад страху сцёгны сціснуцца дзяўчыне,
каб першыя суняць жыцця штуршкі.

Ты бедны, як вясновы дождж рахманы,
што мірна лье на дахі гарадоў,
як мара вязня пра сусвет жаданы
у беспрасветным цемрыве муроў.
Як хворы той, што шчасцем апантаны,
калі яго павернуць; як расліны,
што сумна квецяцца ля каляіны;
ты бедны, быццам у слязах далонь...

Сабака валацужны і нясыты,
ці птах, што стыне без дупла ў мароз,

ці звер, у сетках лоўчых недабіты,
лаўцом нядбалым кінуты, забыты, –
з іх доляй ці зраўняецца твой лёс?

Бадзят з начлежак лёс які ўжо чорны,
а твой чарнейшы, ён – бы змрок труны:
хай не млыны яны, хай толькі жорны,
а хлеб надзённы змелюць і яны.

Юдольнік беспрытульны, беспрытомны,
жабрак без твару, цень жывы і тло,
як ружа беднасці, убога-скромны,
бляск залатой аслепленай мамоны,
у сонца ператвораны, ў цяпло.

Без роднага жытла, юрод бяздомны,
ты ў свеце ўтульнасці – дзікун,
крычыш у буру; ты – як арфа тая:
ледзь толькі хто на ёй зайграе –
рассыплецца ад дотыку да струн.

(Sie sind so still; fast gleichen sie den Dingen...)

ЯНЫ спакойныя; амаль як рэчы.
Пакліч у дом – прыходзяць, акурат
як добрыя сябры, і, ўгнуўшы плечы,
сядзяць забытыя ў сваёй галечы
і цьмяцца, як бяздзейны апарат.

Нібы вартуюць скарбніцу самотна,
а скарб той недаступны ім самім;
яны – як човен у віры марскім,
як у бялільні чыстыя палотны,
развешана-паказаныя ўсім.

(Und ihre Hände sind wie die von Frauen...)

І РУКІ їх дзявочай ласкай надзяць
і ласкай матак, што жыццё даюць,
турботай птушак, што дамоўку ладзяць, –
яны душу даверлівасцю гладзяць,
крананнем келіха, з якога п'юць.

(Denn sieh: sie werden leben und sich mehren...)

І БУДУЦЬ на зямлі пладзіцца людзі,
і не сатрэ іх часу пlynь у прах,
і ўсцелюць злагадай зямныя грудзі,
як ягады духмянасцю ў барах.

Яны шчаслівыя; яны ў адчаі
ад ліўняў не схаваліся пад дах,
яны пажнуць яшчэ свае ўраджаі
і пакаштуюць спеласці ў пладах.

Яны навек падоўжацца ў бяздонні
за край багацця марнага зямлі
і ўздымуцца высока, як далоні
ад працы адпачылыя, калі
усіх саслоўяў людзі знемаглі.

(Nur nimm sie wieder aus der Städte Schuld...)

УЗВЫСЬ іх з прорвы гарадской віны,
дзе лютасць іх зняверыла, гібенне,
бо кожны дзень у сумятні адны
з цяпеннем раненым гараць яны.

Няўжо ім месца на зямлі няма?
Каму вятры? Каму празрыстыя крыніцы?
Хіба і сажалка ўжо сніць дарма,
каб даступіцца ў іх прытулак ніцы?
Ім так нямнога трэба: ўкараніцца,
а плоць, як дрэва, возьме ўсё сама.

(Des Armen Haus ist wie ein Altarschrein...)

ДОМ бедняка падобны на алтар,
дзе вечнасць робіцца пітвом і ежай,
а нанач зноў вяртаецца ў бязмежжа
шырокім колам водгулля і свежай
сугучнасцю у свой зямны абшар.

Дом бедняка падобны на алтар.

Дом бедняка – дзіцячая рука,
дарослага патрэбаў не ўмяшчае;
адно жука хіба кусачага сціскае,
пясочак з ручая, які сцякае,
ды ракавіну з морам, з крыкам чаек,
як вагі, меру роўнасці рашае,
хістаннем шаляў вартасць пазначае,
нязменная, як зменная рака.

Дом бедняка – дзіцячая рука.

Дом бедняка – ёсць як паўтор зямлі:
асколак крышталю, нязменная-разнастайны,
як час, – то цёмны ён, то светлайны,
гаротны, як цяпло гаротнай стайні, –
і ўсё ж: вячэрні час ёсць час, калі,
ўсе зоркі разыходзяцца з зямлі.

(O wo ist der, der aus Besitz und Zeit...)

О, дзе ён, дзе ён, – часу валадар,
які аж так узвысіўся з галечы,
калі, на рынку агаліўшы плечы,
без вопраткі стаяў, але – святар.
Чаканы і любімы, навагодак,
прышоў і жыў з людзьмі хлапчук-святло;
румяны брат тваіх звяркоў-салоўкаў, –
у ім і цуд, і водар асалодаў
і захапленне ўсім зямным было.

Бо ён не быў з тых прытамленцаў вечных,
бязрадасна-паных у жыцці;
ён з краскамі жывымі, як з дзяцьмі,
хадзіў па лузе, гаварыў, не енчыў,
пра місію сваю, людскі даверца,
пра мілату, якую ім нясе,
былі бясконцыя яго душа і сэрца,
і адчувалі гэта дзеткі ўсе.

Прышоў з святла, святло ўзвялічыў,
і ў келлі радасці агонь не гас.
Буяла ўсмешка на яго абліччы,
маленству сталасці ён зычыў,
і выпеліўся, як дзявочы час.

Спяваючы, нібы ва «ўчора» ўростаў,
нібы ў мінулае назад пранік;
і цішыня запанавала ў гнёздах,
і толькі сэрцы енчылі у сёстрах,
якіх расчульваў ён, нібы жаніх.

І абляцеў пылок ягоных песняў
з пунсовых вуснаў і на самы спод
асыпаўся тым любасным і веснім,
чароўна-сціплым квецікам кудзесным
і апладніў іх сэрцы і даў плод.

І прынялі пакорна цноту мужа
у плоць сваю, што іх душой была.
І вочы іх самкнуліся, як ружа,
і ноч кахання ў іх вачах жыла.

І прынялі яго ўсе жывароды.
Да кожнага спусціўся херувім
сказаць, што самкі іх прадоўжаць роды, –
і прынялі яго як дар жывой прыроды,
і плоднасць даравана была ім.

Калі ж памёр ён без імя, ціхмяна, –
шчаслівы лёс: ён выйшаў з берагоў,
насенне заспявала безымянна
у ручаях і дрэвах, і з лугоў
душа глядзела кветкамі духмяна.
Ляжаў ён і спяваў. І сёстры з рана
прышлі аплакаць люблага свайго.

(O wo ist er, der Klare, hingeklungen?..)

О, дзе ж ты, Ясны наш? Чаму ніколі
не распасцёр сваёй магутнай волі
па-над надзеямі святла, добра?

Чаму не апраменіў нам юдолі,
о ты, Вячэрняя Зара?

Кахаць

Die Liebende

Без цябе мне так тужліва, слёзна
я плыву, як з рук жывы пясок,
мне працівіцца ўжо стала позна
звабнасці, што ўладна і сур'ёзна
падхапіла ў свой мяне паток...

...час маўклівасці. Усё ў ім строга –
ён не здраджваў мне і не крычаў;
мой спакой, нібы спакой парога,
па якім струменіцца ручай.

А цяпер прадвесне ўзварушыла
зноў мяне, ад часу адкрышыла,
ад таго, што ўжо – здабытак тла.
Цёплую душу маю на мукі
нехта выдасць у чыесьці рукі –
знаць душа не будзе, што жыла.

Цішыня

Die Stille

Чуеш, каханая, ўскрыліў я рукі...
Чуеш ты шолахі іх...
Можа, прадметы падслухалі рухі
скрухі ў самотных сэрцах людскіх?
Чуеш, каханая, веек шолах,
у шэлесце іх – ты сама,
Чуеш, каханая, чуйны іх сполах...
...толькі цябе тут няма...

Кожнага руху адлюстраванне
ў цішы шаўковай відно; застыў
несакрушальна, навек, на экране
далечы немай – мой кожны парыў.
Подых мой кожны ўздымае, калыша
зоркі.
Водар я п'ю, што прыйшоў з цішынёю.
Бачу я вобраз далёкі –
анёлкі.
Думаю я пра цябе. Толькі
ты не са мною.

Вусцішнасьць

Bangnis

У звялым лесе крык, птушыны крык,
бяздумным ён здаецца ў звялым лесе.
І ўсё ж угрунтаваны круглы крык
у мігу тым, з якога ўзнік,
шырокі, нібы неба ў звялым лесе.
Усё ўвабралася ў птушыны крык:
увесь абсяг зямлі і ветру ўзмах,
спакой бязгучнасці ў паветры,
кароткі міг, што сам – працяг,
што сам – прыціх і спрах, нібыта знае,
чаму жывое памірае,
прайшоўшы крыку нетры.

Асенні дзень

Herbsttag

Паспела лета, ўпёкся хлеб. Пара,
мой бог, укрыць ад сквару дар прыроды
і даць разгону восеньскім вятрам.

Дай трошкі сонца на даспеў; яно
каб пырскаў сокам кожны плод румяны,
яно – каб слодыччу быў кожны п'яны,
каб цяжка-цягкае было віно.

Бяздомны яе агорае жытла,
разлучаны не выб'ецца з самоты,
пісаць пачне ці будзе без ахвоты
бадзяцца між прысадаў ля святла
па залацістых россыпах лістоты.

Поступ

Fortschritt

І зноў жыццё маё шуміць; глыбока
у берагі паток яго адзеты.
Зноў роднымі мне робяцца прадметы,
зноў бачыць свет мяне сваім прарокам.
Бязмоўнае ўспрымаю я шырока:
калі ў святло завоблачнага краю
у мроях птушкаю сягаю,
калі прынадаю ў раку ныраю
і, рыбкай схоплены, живу.

Сур'ёзная гадзіна

Ernste Stunde

Хто галосіць цяпер недзе ў свеце,
без прычыны галосіць у свеце, –
галосіць па мне.

Хто смяецца цяпер недзе ў свеце,
без прычыны смяецца ў свеце, –
смяецца з мяне.

Хто вандруе цяпер недзе свеце,
без прычыны вандруе ў свеце, –
ідзе да мяне.

Хто канае цяпер недзе свеце,
без прычыны канае ў свеце, –
той бачыць мяне.

Ініцыял

Initiale

Аддай сваю нам прыгажосць,
не разважаючы, што будзе.
Маўчы. Яна адкажа: «Ўсё, што ёсць
вялікае ўва мне, у кроў і ў плоць
няхай ульецца людзям».

Сузіральнік

Der Schauende

Па дрэвах бачу, іх вятры
сякуць без жалю. Завіруха
брынчыць у шыбы: нешта глуха
вяшчае з далечы мне скруха.
А што? – не зразумець без друга,
не палюбіць мне без сястры.

Ператваральная навала
праз бор і час ідзе здаўна,
нібы прыродзе веку мала,
нібы, як слова ў псалме, стала
жыццём і вечнасцю яна.

Мы скрышым дробныя няшчасці,
вялікія – пакрышаць нас!
Калі б у сэрца буру ўкласці,
мы сталі б волатамі страсці,
Нічым і Ёсім у гэты час!

Перамагаючы малое,
драбнееш сам – нікчэмны плён.
А Вечнае, а Небылое
не йдзе самохаць у палон.
Вось так анёл, біблейскі волат,

з праціўнікам вёў гошы бой:
ён сціснуў ворага штосілы
і, нібы струны арфы, жылы,
іх металічны востры холад,
іх тонкі спеў адчуў рукой.

Каго анёл адольваў, той
выходзіў прасвятлелы з бою,
удасканалены душой,
магутны, ўсцешаны сабою.
Ён не абражаны зусім,
бо ён навучаны змагацца
і моцы мужага скарацца
і ў гэтым рост ягоных сіл.

Сутонне – кніга залатая...

Der Abend ist mein Buch

Сутонне – кніга залатая,
аклад пурпурны. І з замка
няспешна спражачку здымае
мая халодная рука.

Старонку першую чытаю,
і шчырасць радуе мяне,
з другою ціха засынаю
і ўжо аб трэцяй мару ў сне.

Баюся людскіх я дакладных слоў...

Ich fürchte mich so vor der Menschen Wort...

Баюся людскіх я дакладных слоў.

Усё людзі знаюць, усё ім відно:

вось гэта – сабака, а гэта – гумно,

тут бачаць канец, тут пачатак асноў.

Усё людзі знаюць: што ёсць і было.

Бянтэжаць мяне іх кепікі, злосць,

ні бруд іх не здзівіць, ні прыгажосць –

ад бога ў іх нават сад і жытло.

Ганю я нячыстыя помыслы прэч,

хай грае, спявае кожная рэч!

А вы безразважна, з нахрапам тупым,

і рэчы, і песні затопчаце ў пыл.

Спеў жанчын паэту

Gesang der Frauen an den Dichter

Глядзі: усё адкрыта ў нас; даброць
і шчырасць -- яўнасць нашага аблічча.
А ўсё жывёльнае: кроў, поцьма, плоць –
з душой зраслося нашай, яно кліча

цябе, паэт, не на духоўны баль.
Ты нас бярэш, як вобраз пекнаты,
без ценю пожадзі, праз мілажаль.
Таму здаецца нам, што ты – не ты,

каго мы клічам. І няўжо ж не той,
хто сутнасць нашу лепей апяе?
А ў кім бы мы яшчэ былі сабой?

Бо мы ж бясконцасць, мімацечнасць мы,
а ты наш голас, каб нам чуць яе,
ты рупар наш; дык будзь жа над людзьмі.

Смерць паэта

Der Tod des Dichters

Ляжаў прыўзняты на падушках ён.
І бледны твар на беласці сурвэты,
і свет, адсечаны ад помыслаў паэта,
і ўсё, што ведаў ён пра сутнасць свету,
патухлі ў абьякавасці дзён.

Хто знаў яго, не ўгледзеў аднаго:
наколькі з Гэтым быў ён нераз'емны,
бо Гэта -- глыбіня і свет праменны,
вада, святло -- быў існы твар яго.

Яшчэ жыві свет у ім, яшчэ ў прыроду
панада еднасці яго вяла.
А маска мёртвая ужо была,
як свежы зрэз даспеленага плоду,
пяшчотная -- апошні міг жыла.

Испанская танцорка

Spanische Tänzerin

Распырскаецца іскрамі, перш чым
агнём успыхне, бы ў руцэ запалка,
акруглы танец, віхрам летучы,
красае зырка,-- церпнуць гледачы,
калі ўся зоймецца імкліва, палка.

І раптам ярка – ўся агонь і жар.

Гараць адразу валасы і твар,
у вогнішча ляціць сукенка, ўбор,
ажно трашчыць ахвярніцкі касцёр,
і ўся яна ў агні, ўся палымнее,
і толькі рукі з полымя, як змеі...

Тады: нібы ў агні ёй цесна, ўраз
яго страсае пад тугі абцас –
уладна, велічна, ў нямой пагардзе.
А полымя бушуе ў грозным гарце,
шугае ўгору языкі свае.

Ды ў пераможным рытме звонка, шпарка,
вітаючы усмешкай, такты б'е
і ножкай топча шал агню іспанка.

Пачатак кахання

Liebesanfang

О ўсмешка, першая усмешка, наша –
твая, мая. Ўдыхаць духмянасць ліп
і слухаць парк маўклівы... Раптам глянь
у глыбіню вачэй і... усміхніся.

Ва ўсмешцы гэтай успамін пра зайца,

што там, на ўлонні, бегаў па траве, –
тады было яшчэ маленства ўсмешкі;

О ўсмешка рухаў лебедзя, якога
угледзелі мы ў шэрані вячэрняй –
на сажалцы прыцішанай, прымоўклай...

І верхавіны ў небе чыстым, вольным,
яшчэ пакуль што не начным, не чорным,
усмешкай цепляць вусны на абліччы
зачараванай будучыні нашай...

На вуліцы, сонцам абжытай...

An der sonngewohnten Straße

На вуліцы, сонцам абжытай, з калоды,
з прадзёўбанай куксы камля, што даўно
стала карытам, – празрыстай вадой
сілу ўзнаўляючы, смагу спатольваю,
свежасць і сутнасць вады ў сябе
прыгаршчамі пераліваючы. Піць –
слова не тое, будзённае вельмі;
рух маіх рук запытальны, чакальны –
чыстаю вадкасцю студзіць мяне.

Ты ж бы прыйшла, я спатолюў бы прагу
гэтак жа – дотыкам лёгкім рукі:
ці то да плеч, іх акругласці юнай,
ці то да пругкіх грудзей.

3 «ДУІНЕНСКИХ ЭЛЕГИЙ»

(AUS: DUINESER ELEGIEN)

Трэцяя элегія

(*Eines ist die Geliebte zu singen...*)

Адно – узнёсла спяваць пра каханне. Другое,
о гора! –
пра вінаватага бога рачнога ў крыві.

Хлопец, якога дзяўчына чакае, – не знае яшчэ
пра ўладара асалоды, які на самоце
перш чым насыціцца ласкай дзявочай, альбо
часта, не маючы ласкі, ўздывае боскую голаў
і непазнанасцю плешча, запальвае бунт уначы.
О Нептун у крыві, о трызубец жахлівы яго!
О цёмны вецер дыхання, што з тайных ракавін дзьме!
Чуеш, глыбее, згущаецца цёмная ноч. Яе зоркі –
ці не ад вас ідзе бурная радасць каханка, які
промні каханай угледзеў? Ці чыстая вера яго
у чысціню яе твару народжана не чысцінёю зорак?

Толькі, на жаль, ані ты, ані родная маці
лук яго броваў не напялі для такога чакання.
Не на табе, о каханая, не, і не дзеля цябе

пружацца губы яго цецівою жахлівай.
Думае, можа, што ўразлі моцна яго
лёгка кі крокі твае, што сама ты – як золкавы ветрык?
Хай ты спалохала сэрца, і толькі – а страхі,
страхі старыя жылі ў юнаку і прачнуліся раптам.
Клікні яго... ты не выклічаш з цёмнага кола нічога,
хоць ён і хоча, і прагне, і лёгка прывыкне
да патаемнага сэрца твайго і пачнецца ў ім.
Ці ён папраўдзе ў сэрцы пачаўся?

Маці, ты – гэта тая, якая яго пачала;
новы ён быў у табе, над вачмі яго новымі ты
дружны схіліла сусвет, ад чужога яго заслانیла.
Ах, дзе ж тыя гады, калі статная постаць твая
расхваляваны хаос ад яго адхіляла?
Многае ўтойваеш ты: страхі начныя пакояў
ператварыла ў бяскрыўднасць, у схованках сэрца
перамяшала прастор знелюдзель з прастораю ночы.
Не ў цемру, о не, у тваю
найбліжэйшую бытнасць паставіла светач начны,
і ад прыязнасці шчырай к табе – ён заззяў.
Кожны шолах магла ты з усмешкай пазнаць,
растлумачыць,
быццам ты ведала, як і калі скрыпне ў сенцах
падлога...

Слухаў ён і лагаднеў. Улагоджваць магла
ты, калі ціха ўставала; з-за шафы выходзіў
лёс высачэзны яго; захінуўшыся ў складкі

злёгка рассунутай цяжкай заслоны, к табе
будучыня неспакойна-бунтоўная з мораку йшла.

Сам жа ён, супакоены, ціха ляжаў
пад дрымотнымі вейкамі лёгкага твару твайго,
асалоду смакуючы, і прадчуваў засынанне...
адчуваў ахаваным сябе... А ўнутрана – хто,
хто ахаваў яго ад наплывання зачыну?
Гэта была неабачнасць заснулага; ў сне
марыў і сніў, і жыў ён у соннай гарачцы:
Ён – гэты Новы, Трывожны, аблытаны быў
доўгімі вусамі ўнутранага выпявання,
быў ён аплецены ўзорамі, што заціскалі
зросласцю формаў звярыных, цялесных.
Ён ім аддаўся. Ён палюбіў.
Ён палюбіў сваё ўнутранае, тыя дзікія нетры,
тую Пра-пушчу ў сабе, дзе на глухіх трухлявішчах
стала сэрца яго прамяніста-зялёнае. Ён палюбіў.
Але пакінуў усё і карэннем глыбока пайшоў
у магутны пачатак, дзе нараджэнне малое яго
ўжо адбылося. Улюбёна сышоў да сваёй пра-крыві,
быццам у бездань, дзе жах затаіўся, продкамі сыты.
І ўсё Страшнае знала яго і шматзначна маргала.
Гэта Жахлівае ўсмешкай вітала... Не часта так
усміхалася ты яму, маці, пяшчотна.
Як жа не мог гэта ўсё ён душой не любіць,
як жа не мог не любіць ён усмешкі! Раней за любоў
да цябе ён адчуў любоў гэту, якая ў той час,

калі ты насіла яго,
ў лоне таілася, ў водах, жыццееўтрымальных для
плода.

Бачыш – кахаем не гэтак, як кветкі кахаюць,
што толькі раз зацвітаюць у год; нам любоў
жыццядайны сок улівае ў гарачую плоць.
О дзяўчына, кахаем у нас не Адно, і не толькі
Будучыню, а бязмернасць кіпення; не толькі Дзіця,
а найперш тых Бацькоў, што ўрошчаны ў нашыя
сэрцы,
быццам абваліны гор; а найперш перасохлае
рэчышча
даўніх-былых Мацярок; а найперш краявід
над захмаранай альбо бяхмарнаю доляй; –
вось што, дзяўчына, было да цябе.

А ты сама, што ты знаеш сама, ты, што змагла
выклікаць з люблага ўсё папярэдняе?

Колькі пачуццяў
выйсці на свет з прамінулых ужо існаванняў змаглі?
Колькі жанок цябе ненавідзяць?
Колькі пахмурных мужчын разбудзіла ў крыві
юначай?

Дзеці памерлыя любяць цябе... О ціха, о ціха,
мілая, нешта зрабі для яго, – павядзі
люблага па садах, падары яму змроку начнога
празмернасць...

Каханнем яго ўтрымай...

ШОСТАЯ ЭЛЕГИЯ

(Feigenbaum, seit wie lange schon...)

О смакоўніца, важна мне ведаць здаўна,
як ты свой цвет у завязь ператвараш,
як у гатовы к даспеласці плод на галіне
ўкладваеш чыстую тайну сваю некрыкліва.
Нібы па трубах фантанаў, па гнуткіх галінах
сокі імкнуцца і ўніз, і ўгару і са сну
пырскаяюць шчасцем свайго найсалодшага твора.
Так, як у лебедзя бог...

Мы ж марудзім –
не хочам буяна цвісці і ў запознены плод,
у пераспеласць яго мы вінавата ўваходзім.

Рэдка хто здольны нястрымна імкнуцца да дзей,
каб загарэцца адразу на поўнае сэрца
ў час, калі прага цвіцення, як ветрык начны,
вейкі кранае і вуснаў бутон абуджае:
можа, героям ці тым, што заўчасна памруць,
жылы круціць іначай садоўніка смерць.
Мчацца яны стрымгалоў: апярэджваюць самі
ўсмешку сваю, як запрэжка на фрэсках Карнака
апярэджвае пераможцу-цара.

Дзіўна блізка герой да заўчасна памерлых.
Барацьбы за сваю працягласць у свеце

ён не баіцца. Жыве ён – угору йдучы,
у пераменлівы светапарадак, у зоры
вечнай, як свет, небяспекі. Нямногія знойдуць
там яго. Але разбуджаны Лёс, той, які
змрочна замоўчвае нас, апяваць яго будзе
ветрам парыўным свайго расшумелага свету.
Толькі яго гэтак чую. І праз мяне
з ветрам струменіць прыцемнены голас яго.
Як бы хацеў я ад смутку схавацца: каб быць
хлопчыкам – о, каб магчыма было ім зрабіцца –
сесці, падперціся будучымі рукамі
і прачытаць пра Самсона, пра тое, як колісь
маці спачатку нічога радзіць не магла –
потым усё нарадзіла.

Ці ж ён не быў у табе ўжо героем, о маці,
ці ж ён не ў лоне зрабіў свой уладніцкі выбар?
Тысячы ў лоне спелі, каб выпець, як ён,
ды паглядзі: толькі ён адзін з тысячаў многіх
змог дасягнуць, і абраць, і рашыць, і стаць.
Рушыў калоны таму, што ён вырвацца здолеў
з цеснага змроку цела твайго да свету,
дзе выбіраць мог і йсці па шляху станаўлення.
Маці герояў, крыніцы патокаў, кіпучых патокаў!
Вы – гэта бездані тья, куды з кручаў сэрца,
войкнуўшы, кідаліся маладыя дзяўчаты,
будучых вашых сыноў і ўнукаў – ахвяры.

Бо калі прарываўся герой праз завалы каханьня,
кожным ударам імпэтнага сэрца гнаны,
ён, адварнуўшыся, ўжо над абрываю ўсмешкі,—
быў зусім іншы.

Сёмая элегія

(Werbung nicht mehr...)

Гэта не покліч, не позва, а голас-назад – сутнасць у крыку тваім, хоць крычаў ты, нібы птах напрадвесні, забыўшы, што ён – толькі гаротная кволая птушка, і толькі, а не суцэльнае сэрца, якое цела ў неба душэўнае ўзносіць. І ты, нібы птах, клікаў бы, можа, каханую так, каб здалёку, нават не ўбачыўшы мілага, голас пазнала, так, каб прачнулася раптам у сэрцы яе позва к табе, абагрэтая клічам пачутым, – так, каб на кліч твой жарсцю ўзгарэлася самка.

І зразумела б вясна – што няма тут месца, дзе не гучала б прадвесце любові. А спачатку слабы твой кліч, запрашальны, ў адказ на які цішай гнятлівай, сцвярджальнай прамоўчвае дзень. Потым угору прыступкамі гэтага клічу ў будучыню, у прывідны храм! А там песні, пырскі фантанаў; а там іх чакае у гульні-абяцанцы падзення шматрадасны гімн, пырснуты промень-струмень. А тады – прыйдзе лета.

Нават не раніцы летнія, нават не золкі,
што праясняюцца, каб абярнуцца днямі.
Нават не летнія дні, што распешчваюць кветкі
і дрэвам уладу, магутную веліч даюць.
Нават не любасць да сіл, што раскрыліся летам,
і не шляхі, і не толькі лугі на змярканні,
нават не светлы павеў пасля буры вячэрняй,
нават не сну набліжэнне, не толькі цьмяныя мары...
Перш за ўсё ночы! Глыбокія летнія ночы.
Перш за ўсё зоркі! Высокія зоркі зямныя.
О, каб у смерці дазнацца, што безліч – іх лік,
лік гэтых зорак: ну як жа, ну як жа забыць іх!

Чуеш, я клічу каханую. Толькі прыйсці
хоча яна не адна... Са сваіх аслабелых магіл
з ёю прыйшлі б дзяўчаты... А як абмяжую
кліч той прызыўны? Зямлю, як раней, тапельцы
клічуць, шукаюць... О дзеці, зямную рэч
узяўшы, ўзялі вы бясконцую безліч рэчаў.
Лічыце, пэўна, што лёс – згустак дзяцінства?
Часта вы абганялі каханых, калі
беглі кудысьці шчасліва ў прастору – куды?

Жыць на зямлі – гэта велічна! Зналі, дзяўчаты,
вы гэта добра заўсёды, зналі і тыя,
што апуекаліся ў крыўдзе балючай на дно
ў гулкія вуліцы горада, у гнявішчы –
кожная з вас мела шчасця гадзіну, няхай

і не гадзіну – а толькі прамежак у часе,
тыя імгненні, калі цалкам валодаеш светам.
Жылы пульсуюць жыццём. 0 жыццё!
Як лёгка мы забываем усё, што суседзі
ўсмешкай зайздроснай не ўхваляць ніколі. Нам трэба
яўнае і паўнаважкае; яўнае шчасце
дадзена звездаць ва ўнутраным ператварэнні.

Свет – толькі ў нас, у каханні стваральным нашым.
Ператварэнне – вось наша няспыннасць жыцця.
Там, дзе калісьці ўзвышаўся рэальны дом,
бачыцца сёння прыдуманы вобраз,
які нібы ў мозгу застыў без перамен аніякіх.
Сховішчы моцы будзе сабе дух часу
бясформнаю сілай, якую ён чэрпае скрозь.
Ён жа не знае святынь. Мы, спажываючы сэрца,
нешта ашчадна збіраем. І кожная рэч,
намі здабытая просьбамі, мольбамі, прагне
цалкам з Нябачным самкнуцца. А большасць падзей
гэтага бачыць не могуць, не могуць яны
гонкі з калонамі храм збудаваць у сабе.

Колькі бяздольных такіх у выкрутах свету!
Будучыня і мінулае ім не належаць.
Нават наступнае цяжка здабыць чалавеку.
Хай гэта нас не бянтэжыць, хай моц набірае
вобраз спазнаны. Стаяў ён не раз паміж намі,
ў цэнтры знішчальнага лёсу, у гушчы людской,

у абыякавасці і гарнуў да сябе
зоркі з бяспечнага неба. Анёле, табе
тут гэта я пакажу. У паглядзе тваім
хай ратаванаю стройнасцю ён узнясецца.
Сцены, калоны, упоры, аркады і сфінкс
у заняпалым паселішчы – велічны храм.

Хіба ж не цуд? І яго – мы зрабілі, анёле.
Вызнай, вялікі, што здольныя мы на такое –
і на хвалу мне дыхання не хопіць. Не марна,
значыць, імкнёмся ў прасторы, у нашы прасторы.
(Веліч якая ў іх ёсць! Бо за тысячы год
іх перапоўніць пачуццямі мы не маглі.)

Вежа высокая, праўда, анёле? І нават
у параўнанні з табою высокай была,
Шартр быў таксама вялікі.

Музыка ж толькі – вышэй за яго і за нас.
А кахапая... ноччу, адна перад цёмным акном...
кволая ў бездапаможнасці горкай. Не думай,
быццам, анёле, я клічу цябе! Ты ж не прыйдзеш.
Заклік гучыць мой, як – прэч! але супроць патоку,
не, ты не пойдзеш. Мой заклік падобны руцэ,
ўрачыста паднятай. Далонь, якая
гатовая схопіць, о Недасягальны,
будзе заўсёды адкрыта табе,
як асцярога, як абарона.
Вось яна...

3 «САНЕТАЎ АРФЕЮ»

(AUS: SONETTE AN ORPHEUS)

(Da stieg ein Baum. O reine Übersteigung!..)

У росце дрэва: чыстае ўзрастанне!
О спеў Арфея! О спяванне дрэў!
Замоўкла ўсё. І нанавя з маўчанья
пачаўся рух, пачаўся рост і спеў.

Ішлі звяры – з таемнае бярогі,
з гушчарных лежняў і глыбокіх нор –
не іх драпежны нораў вёў праз бор,
не страх прыцішыў іх да асцярогі, –

вяло пачутае. Крык страшных драм
аціх у сэрцы іх. І там, дзе ў слыху
прытулак быў для сочкі і для ўлову

дзе ў слыху быў апошні ключ да схову,
дзе гніў тады аплот жыцця паціху, –
цяпер Арфей паставіў песні храм.

(Und fast ein Mädchen wars und ging hervor...)

Нібы дзяўчынка выбегла з мяне,
калі яе пазвала ліры песня.
Дзіця гармоніі, дзіця прадвесня,
мой слых запаланіўшы, ў лёткім сне

забылася. І высніла яна
чужую даль і хвалі роднай нівы,
дзе я знаходзіў дзіва міг шчаслівы
і ўсё, чым жыў уражліва здаўна.

Свет спаў у ёй! О, чым, Арфей-пяюн,
зачараваў яе, каб не жадала
яна прагнуцца? Сонную стварыў!

Дзе смерць яе? Ці знойдзеш ты матыў
для іншай песні – каб не памірала?..
Дзяўчо знікае... ў заміранні струн...

(O ihr Zärtlichen, tretet zuweilen...)

О пшчотныя! Хоць вас не кліча
мяккі подых кахання, смялей
уваходзьце ў яго, хай аблічча
вам аблашчыць яго любавей.

О шчаслівыя! Коранем зрухаў
сталі вы і пачаткам уцех,
мэтай стрэлаў і стрэламі лукаў –
хай звiніць ваш заплаканы смех.

І не бойцеся мукі і гора,
кіньце іх прыцягненню зямлі –
важкасць маюць і горы, і мора.

Цяжкасць маюць і тыя дрэвы,
што пасаджаны вамі былі.
А прастора... а ветру павевы...

(Euch, die nie mein Gefühl...)

Гонар табе, верны сябар душы –
саркафагаў антычных плесня;
быццам суму вандроўная песня,
праз цябе плыве Рым у цішы.

Адчынілася века – нібы пастушок
паглядае ляніва дрымотным вокам.
Там пад векам утульна і пчолкам,
кукліцца там і начны матылёк.

Марных надзей вы не прынялі –
гонар за гэта, бяззубыя пашчы,
моўчкі ўсе тайны вы ўбераглі.

Што ж, мы таксама не любім крычаць,
церпім пакорна, як час лядашчы
нам на абліччы кладзе пячаць.

(Sieh den Himmel...)

Глянь: сузор'е Коннік! А хто знае
корань назвы? Паэтычны троп
з гордасці зямной! Герой кілзае
сябра і прастуе наўгалоп.

Ці ж не гэта бо – цуглянне, прага! –
сутнасці прыроднай вечны рух?
Бег – аброць. Іх спалучыла цяга
да прастораў новых. Еднасць двух!

А ці ёсць яна? Ці ўпрочкі
лёс не развядзе няўмольны іх?
Зблізяцца ці разляцяцца моўчкі?

Лучнасць зорная – мана, пункцір.
Суцяшаем мы сябе саміх
вераю ў прыдуманы блізір.

(Wir sind die Treibenden...)

Нам – рух скараецца.
Часу адмераны крок –
толькі малы драбок
вечнасці, што мінаецца

Усё, што спяшаецца,
кане ў аджыты час;
што затрымаецца,
высвеціць потым нас.

Хлопча, марна не мрой
ні спешнаю страснасцю,
ні лётам удалечыню.

Дай усяму спакой:
цёмры і яснасці,
кветцы, начы і дню.

(Sollen wir unsere uralte Freundschaft...)

Ці ж выракацца сяброўства старога нам варта
з вамі, няўмольныя боствы, за тую правіну,
што не бярэ багоў сталь наймацнейшага гарту;
ці вас на картах шукаць мы павінны няспынна?

О сябры ўсемагутныя, што забіраюць
мёртвых ад нас, – з жалезных кпіце вы калёсаў;
мы ж правім трызны свае без удзелу нябёсаў,
бо пасланцы вашы нас, як заўжды, абмінаюць.

Мы адзінокія ўсюды, і мы павінны
верыць сабе і пракладваць шляхі свае самі,
нашы шляхі – не меандры, мы нашы сцяжыны

крэслім, як градусы. Даўні агонь пад катламі
молат угору ўздымае ў магутнай рабоце.

Мы ж, як плыўцы, расцярушваем сілу ў самоце.

(Dich aber will ich nun...)

Толькі Цябе я, Цябе, каго кветкаю знаю
і невымоўна імя чыё ў сэрцы нашу,
зноў уваскрэслую радасна прывітаю,
о выканаўца няскончанага мяцяжу.

О, ты ж – танцорка, што цела сваё спыніла
раптам, нібыта ў яго ўлілася медзь;
чула-журботная... Нібы магутная сіла
музыкі ў змененым целе стала звінець.

Блізка хвароба. Ўжо цень яе ўладна зняволіў
кроў пацямнелую, хоць баязліва-паволі
мкнулася ў свет натуральны вясны і святла.

Зноў яна й зноў, разарваная цемрай, падзеннем,
рздзела зямлёю і сэрца жахлівым трымценнем
у несучешную браму нарэшце ўвайшла.

(Du, aber, Göttlicher, du...)

Ты, паўнагучны, прыгожы ў суладдзі мелодый,
роем акружаны лютых, распусных менад,
лямант суцішыў узнёслаю песняй лагоды
і з разбурэння стварыў дасканаласці лад.

Ліра не выпала з рук, не паддаўся кляцьбе,
як ні глумілася з песні звяр'ё ліхое,
кідалі ў сэрца каменне; каменне глухое
слых здабывала і слухала моўчкі цябе.

Так і загінуў ахвяраю помсты і зла ты,
а не песня, бо птушкі яе падхапілі,
скалы і дрэвы. І ў рэчах яна прарасла.

Бог несмяротны ў сугуччах чароўных зямлі,
мы тваю музыку ў сэрцы сваім ажывілі,
поўніцай іх у прыроду пералілі.

(Wenige ihr, der einstigen Kindheit Gespielen...)

In memoriam Эгана Рьльке

Мала ўжо вас, супольнікаў гульняў дзіцячых,
у гарадскіх чэзлых скверах са мной:
там мы шукалі й знаходзілі ў дружбе ўдачы
і, як ягняты з травой трапяткой,

гутарыць моўчкі маглі. І бывала,
радасць не збочвала з нашых слядоў.
Сцерлася ўсё пад нагамі людзей і прапала
у напльванні трывожных, бясконцых гадоў.

Ехалі міма чужыя карэты, навокал
цвёрда стаялі старыя муры, камяніцы
і не зважалі на нас. Што ўмяшчаў той Сусвет?

Толькі мячы... І чароўнасць гарэзных падскокаў.
Нават не дзеці... Часам хлапчо прабяжыцца,
знікнуўшы ў момант, за мячыкам пругкім услед.

(Rühmt euch, die Richtenden, nicht...)

Не выхваляйцеся, суддзі, што дыбы й гароты
лішнія сталі, што горлы не душыць сталь.
Дзе ж узвышэнне душы? – калі курчам ляшчоты
круціць часамі вам сэрца спагадлівы жаль.

Што эшафот атрымаў ад мінулых эпох,
сёння адкінуў, як цацку старую малое,
маючы ўдосталь забаў. У алтарна святое
сэрца, нібыта ў браму, ўваходзіць бог

песты і ласкі душэўнай. А сам ён магутны
і прамяністы, якім бог і мусіць быць,
моцны, дужэйшы за вецер, што гоніць судны,
і не слабейшы за бачныя выяўленні,
што праз пачуцці ўмеюць нас моўчкі скарыць,
нібы дзяцей бясконцыя пакаленні.

(Alles Erworbne bedroht die Maschine...)

І дасягненні твае можа разбурыць машына,
сцвердзіць захоча калі не ў паслушэнстве сябе,
а ў пранікненні ў твой дух. Моц яна ўжо скрышыла:
скобліць і рэжа метал, скалы, каменне дзяўбе.

Нам ад яе не ўцячы, ў гонцы яна пераможа,
шум ёй заводскі падай, а не зацішны двор;
сёння ў машыне жыццё, лепей за нас яна можа
новае гожа ствараць і разбураць свой твор.

Нас яшчэ вабіць пакуль тая струменнасць, якою
рух у вытоках жыве; верым жыццёвым дзівосам
і спазнаём спакваля сутнасць – пакоры цаною.

Невымоўнае ўсё – ў словах схавана яно...
Музыкі вечны матыў з мёртвых дрыготкіх уцёсаў
у беспрадметны прастор храм свой узнёс даўно.

(O, Brunnen-Mund, du gebender, du Mund...)

Калодзеж з нетраў, жыццядайны рот,
што чысцінёй крынічыцца заўжды,
ты – мармур маскі на вачах вады,
што вільгаць струмкую сваіх шчадрот

па акведуку шле сюды здалёк
з круч Апенін паўз могільнік стары –
тваёй гамонкі вечнай ручаёк,
які чарноццем рыс тваіх згары

бесперапынна ў амфару цурчыць.
Ён – вуха з мармуру, якое спіць,
а ты ўсё шэпчаш нешта зноў і зноў.

Зямное вуха ён. З табою так
зямля гаворыць. А падставіш гляк,
і здасца – перабіў цячэнне слоў.

(Immer wieder von uns aufgerissen...)

Зноў і зноў імкнёмся мы да Месца,
што нас гоіць і завецца – бог,
прагнучы да ісціны даўмецца,
ды не ўсім даступны той парог.

Бог прымае ў тайны свет няўзрушна
нават чысты, асвячоны дар,
сочачы спакойна і бяздушна
за агоніяй сваіх ахвяр.

Толькі мертвы п'е
у пачутай тут крынічнай рэчцы,
як дазвол на гэта ёсць ад Бога.

Нам жа – толькі марны шум зямнога.
Бомку гэтак вешаюць авечцы –
на інстынкт разлічваюць яе.

(Wo, in welchen immer selig bewässerten Gärten...)

Дзе і якія, шчаслівай расою акропленыя палеткі,
дрэвы якія ці ўскрыленыя пялёсткамі дзіўныя кветкі
родзяць плады суцяшэння? А ты найспялейшы

знаходзіш

плод пад нагамі на лузе ўтапаным, дзе кожны дзень
ходзіш

сцежкай галечы сваёй. І кожны раз нанова з гэтага

плода

дзіву даешся ты: з велічы, з ядранасці, з кажуры
цэльнай яго, далікатнай, з таго, што краса і пяшчота
легкадумнасцю птушкі альбо ненасытных чарвей
без пары

не адабрана ў цябе. Ці ёсць дрэва пад кронай

анельскіх крылаў

тайным садоўнікам пешчанае – каб намі яно

не пладзіла,

ці не належала нам, ці не было нашай плоццю

сагрэта?

Хіба не мог бы з нас, ценяю і схемаў, ніколі нідзе

аніводзін

спеласцю ранняй, заўчаснаю звяласцю

нашых паводзін

супрацьпаставіць сябе раўнадушнай бясчуласці лета?

(Wie ergreift uns der Vogelschrei...)

О, як узрушліва птушка крычыць...
Неспасцігальныя крыку вытокі.
Крык і ў дзіцячых гульнях – далёкі,
міма крыклівых дзяцей гучыць.

Крык – выпадковасць. У далеч прасторы
паступова (як людзі снамі,
ў свет уваходзяць птушыныя хоры)
убіваюцца крыкі клінамі.

Дзе мы? У высі, у тоўшчы эфіру
пнёмся са смехам, як ветрам гнаны
змей папяровы, з ніткі сарваны!

Божа-пясняр! Крыкунам дай міру,
каб парываннем былі апантаны,
каб падымалі голаў і ліру.

(Gibt es wirklich die Zeit, die zerstörende?..)

Час разбуральны, ці ёсць ён паняцце рэальнае?
Як на гары вечнай замкавы бурыць ён мур?
Сэрца, пануючым божышчам шчыра адданае, –
як і калі згвалціць твой рытм дэміург?

Ці жыццё наша, дрыготліва крохкае,
лёсам прадвызначана зараней?
Ці карэнне дзяцінства глыбокае,
шматабяцальнае, ціхне – пазней?

Ах, гэты прывід Часовага
праз давер прымусовага
успрымання праходзіць, бы ймгла.

Якія мы ёсць – мы дзейсныя,
бачаць нас сілы нябесныя
часткаю творчай святла.

ЗМЕСТ

Народны напеў	5
З «Кнігі гадзін»	6
*** (Гадзіна плыве, і кранае мяне...)	6
*** (Пражываю жыццё ў змагальных чынах...)	7
*** (Братоў багата ў кляштарных сутанах...)	8
*** (Малюем мы цябе не адмыслова...)	9
*** (Люблю ў сабе я шары час...)	10
*** (Калі ў паўночны час несамахоць...)	11
*** (Калі б хоць раз было мне так памысна...)	12
*** (Ідзе стагоддзе, з ім хачу я жыць...)	13
*** (Не я, а мне мой брат узычыў дар...)	14
*** (Ты, цемра, што мяне радзіла...)	15
*** (Я веру ў Ня-сказанае-ніколі...)	16
*** (Я на свеце занадта адзін...)	17
*** (Рукамі дрыготкімі ўзводзім цябе, наш Бог...)	19
*** (Жыццё маё не ў рэштках часу тоне...)	20
*** (Ва ўсім знаходжу я цябе, шматлікі...)	21
*** (Глянь, Божа, да цябе ідзе і гэты...)	22
*** (Такі вялікі ты, што я – як счэз...)	23
*** (Анёлы ў пошуках цябе – а хоць бы...)	24
*** (Вось і яе, саспелую для плоду...)	25
*** (Я не паверу, што малая смерць...)	26
*** (Што зробіш, Божа, як што я загіну?..)	27
*** (Ты, пашаптанец закарэлы...)	28
*** (Усе, хто рухае рукамі...)	29

*** (Імя, назоў нам – як святло...)	30
*** (Сказаў ты першы раз: Святло...)	31
*** (Такі плён працы, на якім мой цень...)	32
*** (І Бог загадвае, каб я пісаў...)	33
*** (У ноч імя твайго нырнулі...)	34
*** (І я ўвайшоў як пілігрым...)	35
*** (Я быў у старых чарнарызнікаў...)	36
*** (Што я не быў тут за хвіліну...)	38
*** (Я той, паслужлівы твой послух...)	39
*** (І ўсё-такі, хоць кожны мкнецца сам з сябе...)	43
*** (Апошні дом ускрай сяла, наўзбоч...)	44
*** (Начны ахоўца ёсць «вар'яцтва»...)	45
*** (Ты манастыр, як шнар з прадаўніх пораў...)	46
*** (Старэюць каралі зямлі...)	48
*** (Усё зноў будзе велічным, былінным...)	49
*** (І ты вялікі будзеш. Нават большы...)	50
*** (Ты Бог, хачу паломнікамі быць...)	51
*** (Развіднела. З цвярдзючых ложкаў, дзе...)	52
*** (Чырвоны барбарыс даспеў, ірдзее...)	57
*** (Я выкапаў цябе, мой скарб, з цямна...)	58
*** (Дай вартаваць твае прасторы...)	59
*** (Гасподзь мой, спруты-гарады...)	60
*** (Мой Бог, да кожнага прыходзь і сцвердзі...)	62
*** (Яму хвала. З сурмою перад войскам...)	63
*** (У гарадах вялікіх фальш; ашука...)	64
*** (Я ўгледзеў: зноў красуюцца палаты...)	65
*** (Бо ён бязвольны, свет яго не кліча...)	67
*** (Галетнік беспрытульны ты і ўбогі...)	68

*** (Яны спакойныя; амаль як рэчы...)	70
*** (І рукі іх дзявочай ласкай надзяць...)	71
*** (І будуць на зямлі пладзіцца людзі...)	72
*** (Узвысь іх з прорвы гарадской віны...)	73
*** (Дом бедняка падобны на алтар...)	74
*** (О, дзе ён, дзе ён, – часу валадар...)	75
*** (О, дзе ж ты, Ясны наш?..)	77
Кахаць	78
Цішыня	79
Вусцішнасьць	80
Асенні дзень	81
Поступ	82
Сур'ёзная гадзіна	83
Ініцыял	84
Сузіральнік	85
Сутонне – кніга залатая...	87
Баюся людскіх я дакладных слоў...	88
Спеў жанчын паэту	89
Смерць паэта	90
Іспанская танцорка	91
Пачатак каханья	92
На вуліцы, сонцам абжытай...	93
3 «Дуіненскіх элегій»	94
Трэцяя элегія	94
Шостая элегія	98
Сёмая элегія	101

З «Санетаў Арфею».....	
*** (У росце дрэва: чыстае ўзрастанне!..)	105
*** (Нібы дзяўчынка выбегла з мяне...)	106
*** (О пшчотныя! Хоць вас не кліча...)	107
*** (Гонар табе, верны сябар душы...)	108
*** (Глянь: сузор'е Коннік!..)	109
*** (Нам – рух скараецца...)	110
*** (Ці ж выракацца сяброўства старога нам варта...)	111
*** (Толькі Цябе я, Цябе, каго кветкаю знаю...)	112
*** (Ты, паўнагучны, прыгожы ў суладзі мелодый...)	113
*** (Мала ўжо вас, супольнікаў гульняў дзіцячых...)	114
*** (Не выхваляйся, судзі, што дыбы й гароты...)	115
*** (І дасягненні твае можа разбурыць машына...)	116
*** (Калодзеж з нетраў, жыццядайны рот...)	117
*** (Зноў ізноў імкнёмся мы да Месца...)	118
*** (Дзе і якія, шчаслівай расою акропленыя палеткі...)	119
*** (О, як узрушліва птушка крычыць...)	120
*** (Час разбуральны, ці ёсць ён паняцце рэальнае?..)	121

Рыльке, Р. М.

Р95 Выбраная лірыка / Райнэр Марыя Рыльке; пер. з ням. Васіля Сёмухі. — Мінск : Выдавец Зміцер Колас, 2016. — 128 с. (Паэты планеты).

ISBN 978-985-7164-07-3.

У творах аднаго з пачынальнікаў новай паэзіі Райнэра Марыя Рыльке (1875–1926) – багацце мелодый і рытмаў, поліфанія жыцця творчай асобы на памежжы цывілізацый і эпох. Па-беларуску паэзію Рыльке перастварыў Васіль Сёмуха, класік сучаснага беларускага мастацкага перакладу. Некалькі перакладаў у гэтай кнізе друкуецца ўпершыню.

Адрасуецца шырокаму колу чытачоў.

УДК 821.112.2-1

ББК 84(4Авс)-5